

RUH SAĞLIĞI

Izmir Tabip Odası
İşçi ve Ruh Sağlığı
Çalışma Grupları

TARİHÇE :

İlk insanlar onbinlerce yıl önceki çaresizlik karşısında doğaya karşı sürdürdükleri ölüm kalım savaşı içinde olayları yorumlayabilmek için dinsel-metafizik yöntemleri kullanmak zorunda kalmışlardır. Ruhların varlığına inanan ve «Animizm» denen bu tür metafizik düşünce biçimleri ussal şaşkınlıkların sonucu meydana gelmiştir. İlk insan topluluklarının bilinmezler karşısında uzun dinsel ayinler ve çeşitli büyüler yaptıkları gözlenmiştir. Günümüzde de yaşantıları çeşitli sürpriz ve tehlikelerle dolu meslek sahipleri uğur, muska gibi us dışı semboller kullanmaktadır.

Bilim ve tekniğin gelişmesini, mevcut üretimin tipi ve ilişkileri belirler. Üretim araçlarına sahip olanlar, yeni teknik gelişmelere gereksinme duymazlarsa bilim ve tekniğin gelişmesini de önlerler. Nitekim tüm ortaçağ süresince bu böyle gitmiş, kilise en güçlü ve tutucu örgüt olarak bilimi denetimi altında tutmuştur.

O çağlarda bilimin gelişmesine ilk büyük çıkışı 1710 yıllarında papaz Berkeley yapmıştır. Berkeley dış dünyayı, doğayı düşüncelerimizde tanrı tarafından uyandırılan bir kavram olarak tanımladı.

Daha sonra, ortaçağ burjuvazi sınıfının koşulladığı üretim ilişkileri metafizik, felsefe ilkeleri ve gelişen doğa bilimler verilerinin birbirleriyle uyum içinde olmadığı gerçeği gündemüne belirmeye başlamıştı. Fakat meydan tümüyle maddecilere bırakılmak istenmiyordu ve bu nedenle egemen sınıflarca «Bilinmezlik - Agnostisizm», «Olguculuk - Pozitivizm» gibi ikici yani düalist düşünce sistemleri desteklenmeye başlanmıştır.

Hegel 18. yüzyıl sonlarında doğa bilimleriyle metafizik çelişkisi karşısında tıkanan yolu açabilecek yeni bir yöntem olan **Diyalektiği** önermiştir. Bilindiği gibi diyalektik başlangıçta metafizik kökenliydi. Daha sonra Feurbach ve Marks tarafından maddeci tabana oturtulmuştur. Engels'te üçe indirgediği diyalektiğin yasalarının doğa ve toplum tarihinden oluşturulabileceğini savunarak, bu yasaları şu şekilde belirtmiştir;

- Niceliğin niteliğe ve niteliğin niceliğe dönüşmesi yasası,
- Karşıtların içiçe geçmesi yasası,
- Yadsımanın yadsınması yasası.

Bu yasaların ilkelerine göre, davranışlarımızın nicelik ve niteliğini içinde yaşadığımız toplumun nicelik ve niteliği koşullar.

İşte, normal insan davranışlarını kendisine konu edinen ruh bilimi (PSİKOLOJİ) ve insanın davranışsal hastalıklarını inceleyen ruh hastalıkları (PSİKİATRİ) bilimleri de, yukarıda belirtilen ana ilkeler dışında tutulamaz.

RUH HASTALIKLARI NEDENLERİ, KURAMLARI :

İnsan ancak gereksinimlerinin engellenmediği bir toplum içinde bulunduğu zaman doğal gelişimini sürdürür ve sağlıklı davranış özelliklerine sahip bir yaratık biçimini alır.

Klasik kitaplar ruh hastalıklarını, endojen psikozlar, organik psikozlar, karakter bozuklukları, nevrozlar, zekâ gerilikleri, ilaç ve alkol alışkanlıkları, psikosomatik bozukluklar adı altında incelerken genellikle bu hastalıkların toplum-tarihsel oluşumlarını bir yana bırakarak yalnızca tanımlama ve sağaltım üzerinde durmuştur.

Adı ve tanımı ne olursa olsun, temelde bozulan insan denen canlının dış uyarıma verdiği yanıtım işlem ve biçiminin bozulmasıdır. Yani «Normal»den bir sapış söz konusudur. Bu görüşten hareketle bazı toplum ve ruh bilimciler «Normal» ve «Anormal» diye ayırdıkları çeşitli toplumsal kuramlar geliştirdiler. Toplumda yaygın olan «Toplumsal standart»ların ve «Kültürel kalıplar»ın özüne ters düşmeyen davranışlar normal davranışlar, tersi durumdakiler ise çeşitli patolojik etmenlerin yol açtığı anormal davranışlar sayılmaktadır. Bu standartlar da dönemden döneme ve toplumdan topluma değişmektedir.

Burjuva ruh bilimcilerine göre anormal-sapkın kişinin «Toplum standartları»na uyamamasının nedeni biyolojik ve psikolojik bazı etmenlerin yol açtığı bir süreçtir. Hatta bu kişiler daha da ileri giderek toplumda ortaya çıkan davranış bozukluklarının birer kişilik ve kalıtım bozukluğu olduğunu söyliyerek, doğrudan kişiyi suçlamaktadırlar.

Burjuva ruh bilimcileri için ikinci önemli nokta, sapmaların biyolojik gereksinimlerin yeterince tatmin edilemeyişlerinin sonucu olarak ortaya çıktıklarının kabul edilmiş olmasıdır.

A.B.D.'li toplum bilimcilerin «Toplumsal çözülme» olarak adlandırdıkları duruma göre, birey, kültürün «Zamanca ardında kalmakta» bu durum yaşanan gün ve gelecek hakkında bir korku ve tasa duymasına neden olmaktadır. Bu günün insanı her şeyden korkar olmuştur ve bu nedenle kararlı, bütünleşmiş bir kişilik oluşturamamaktadır.

Örneğin: İşçi-işveren çatışması, işçilerin çalışma hayatındaki tatminsizlikler, kapitalist düzendeki iş gücü sömürsünün sonucu olarak ele alınmamakta; işçilerin kendi çıkarlarının tatmin olunmasının işletmenin başarısına bağlı olduğunu; kendi çıkarları ile şirketin çıkarlarının özdeş olduğunu anlayamamanın sonucu olarak ele alınmaktadır.

Kısaca burjuva toplum bilimcileri, grubu ve insanı incelerken üretim araçlarının mülkiyeti ve maddî üretimde bireyin ya da grubun oynadığı rolle hiç bir bağlantı kurmaksızın ikincil tutumlarla ilgilenmektedir. Doğal olarak bu yönde yapılan çalışmalar sınıf bilincinden uzak, bireye yönelik ve çözüm getirmekten uzak nitelikler almaktadır. Böylece hiç bir amaca ve çözüme ulaşmayan çalışmalar olarak kalmaktadırlar.

Marks yüzyılı aşan bir süre önce «İnsan kişiliği ve toplum» ilişkilerini şöyle açıklamıştır: «İnsanın ruhsal faaliyeti ve bilinci bireysel özellikleri ve yaşadığı toplumsal ilişkilerince belirlenmektedir. Ama insanın kendisi aynı zamanda bu toplumsal ilişkilerin bir toplamıdır. Tüm ilişkilerinin temelini maddî ilişkileri biçimlendirir. İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar ve bu ilişkiler içerisinde diğerleri ne denli etkili olurlarsa olsunlar, bunlar arasında belirgin bir biçimde göze çarpan ve bunları tek başına anlaşılır kılan ekonomik ilişkiler en sonuncu belirleyicidir.»

Batı toplum bilimcileri; yeni Freud'cularca da benimsenen teoriye göre önce kişilik oluşmakta ve bu kişiliğin oluşmasında da özellikle ana-baba, kardeşler, arkadaşlar ve yakın çevre etkin olmakta ve daha sonra bu kişi bilinç dışı içgüdüsel davranışları ile toplumu oluşturmaktadır.

İşte bu; idealist ve dialektik bilim anlayışına ters düşen bir görüştür. Burada karşı çıkılacak esas nokta, insanın kendi benliğinin nesnel dünya ile etkileşim aracılığıyla geliştiğinin görmezden gelinmesidir. Birey kendisi konusundaki bilincini ilişkide olduğu kişilerin etkisiyle edinir. İşte bu bilinç onun pratik kişiler arası ilişkilerinde davranışları aracılığıyla topluma yine yansır.

Freud'cu ve yeni Freud'cu bilinçsizlik ya da içgüdüsel-bilinç dışı teorilerine göre insanın tek varlığı «Toplumsal» ya da «Toplumsallığa karşı» olmak üzere iki biçimde ortaya çıkmaktadır.

Freud'u izleyen toplum bilimciler içgüdüsellik-bilinçsizlik mutlaklaştırmakta, buna karşı bilinçliliğin rolünü ise inatla görmezlikten gelmektedir. Oysa Rubinşay'ın dediği gibi «Bilinçlilik, nesnel dünyanın birincil farkındalığıdır.»

Freud'uların ve batı toplum bilim ve ruh bilimcilerin savundukları bu «Bilinçsizlik» denen şeyin altında acaba ne yatmaktadır. İşte burada «Yabancılaşma» teorisini incelemek gerekir. Yabancılaşma; belirli tarihsel koşullar altında insanın ve toplumsal faaliyetin ürünlerinin insancıl özellik ve yeteneklerin insanlardan bağımsız ve onlara hükmeden bir şey haline gelmesidir. Yabancılaşma koşulları altında bireyin toplumsal yaşamı, tıpkı çalışma yaşamı gibi kendisi için bir «Özgürsüzleşme» alanı durumuna gelir. Toplum ilişkileri insanın kendi ilişkileri olarak işlemekten çıkarlar, kendisine yabancı, özgürlüğünü kötüye kullanan onu bağımsız faaliyetinden yoksun kılan güçler haline gelir.

Güvensizlik ve yabancılaşma birlikte kimi kez saldırgan davranışlara yol açabilir. Sanıldığıının, Freud'cu görüşlerin kanıtsız savıldığıının tersine, saldırganın kişinin doğal bir gereksinimi olmadığı kesin bir bilimsel gerçektir bugün. Toplumun, bireyin gereksinimlerini engellemesi saldırganlığa yol açmaktadır.

Bu tür davranışların önlenmesinin tek çıkar yolu **KİŞİLERİN TOPLUMUN NESNE VE DEĞER ÜRETİMİNDEN EMEK VE YETENEKLERİNE ORANLI GÖRECE VE EŞİT PAY ALMALARI'dır.**

RUH SAĞLIĞI KAVRAMI

Son yılların ensidans ve prevalans incelemeleri toplumda sınıfsal yapı ile ruh hastalıkları arasında (nevroz ya da psikoz olsun) yakın bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir.

Ünlü «NEW HAVEN» çalışmasında 1950 yılında ruhsal hastalığa yakalanmış 1891 kişinin 250.000 kişilik bir alandaki dağılımları incelenmiştir. Bu incelemede kişiler meslek, eğitim ve oturduğu semt göz önüne alınarak 5 en aşağı, 1 en yüksek tabaka olmak üzere gruplandırılmıştır. Birinci grubun ruhsal hastalık oranı toplam % 1 iken, beşinci grubun % 38.2 olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmanın nevroz, psikoz ayırımında ise birinci ve ikinci gruplarda nevroz % 65, psikoz % 35 iken beşinci grupta bu oranın % 10'a % 90 olduğu görülmüştür.

Yukarıda değindiğimiz incelemelere diğerleri de eklenmiştir. Bütün bu çalışmalar özellikle «Şizofreni» adı verilen süregen ve bir çeşit bunamaya kadar gidebilen hastalığın daha çok gelir düzeyi düşük toplum gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir.

Özet olarak; gelir, eğitim, meslek ve oturma bölgesi bakımından düşük düzeylerde bulunanlarda ruhsal hastalığa yakalanma olasılığının daha fazla olduğu ve bu gruplarda özellikle ağır davranış bozukluklarının, psikozların yüksek oranlarda bulunduğu dikkati çekmektedir.

Acaba bu toplumsal tabakalanma ile akıl hastalıkları arasında ne gibi ilişkiler söz konusudur. Ruh bilimcilerin bugün hastalık etmeni olarak üzerinde durdukları önemli bir özellik vardır. «Stress» yani «Zor». Özellikle (Kalıtsal, bedensel, kişilik özellikleri gibi) değişik nedenlerle hastalığa yatkın kişilerde yaşam içinde karşılaşılan güçlükler, endişeler, sıkıntılar, üzüntüler, vb. yani kısaca zorlar hastalığın ortaya çıkması ve sürmesinde çok önemli bir etmen olmaktadır. Buradaki kalıtsal özelliklerin, bazılarının ileri sürdüklerinin aksine ruh sağlığı ve hastalıkları açısından fazla bir etkinliği yoktur.

Şimdi sınıfsal olgularla zor arasındaki ilişkileri inceleyelim:

1 — Ekonomik nedenler: Batı kapitalist ülkelerinde yapılan çalışmaların çoğu ruhsal hastalıklarla parasal gelir arasında sıkı bir bağlantının bulunduğunu göstermektedir. Ruhsal hastalıkların çoğunun özellikle emeği ile geçinen ve belirli bir ücrete bağlı kalmak zorunda olan kitlelerde daha sık görüldüğü vurgulanmaktadır.

2 — İş koşulları: Özellikle belirli ücrete bağlı işçi ve emekçiler için sağlam bir işin olması güvence ve rahatlık yaratırken tam tersine işyeri güvencesinin olmayışı ciddi ruhsal bunalımlara, giderek hastalıklara neden olmaktadır. Fried'in yapmış olduğu bir çalışma yüksek gelir gruplarında işsizliğin bir zor olmamasına karşın düşük gelir gruplarında önemli, ağır ruh hastalıklarına neden olduğunu göstermektedir.

Yalnız işyeri güvencesinin olmayışı değil, aynı zamanda «İşyerinden memnun olmama» halinde ruhsal bunalımlara, en azından nevrotik bunalımlara yol açabilmektedir. Biteviye ve aşırı dikkat isteyen işlerde 1/2 saatten daha uzun bir sürekli çalışma nevrotik bunalımları daha da arttırmaktadır. Yine kişinin kendisinin karar verme yetkisinin az ya da hiç olmadığı işlerde ruhsal hastalıkların fazla görüldüğü bilinmektedir.

3 — Evlilik - Aile - Cinsellik : Alt sosyo-ekonomik grup ve katmanlarda orta ve üst katmanlara oranla evlilik daha az dengeli olup boşanma sıklığı çok daha fazladır. Doğal olarak buradaki aile huzursuzluğunda ekonomik ve maddesel etmenler en önemli rolü oynamaktadır. Bu gruplarda çiftler arasında sözlü ilişkiler, ortak zevk kay-

nakları çok az olup, tartışma, kavga ve dayak olayları daha sık görülmektedir. Ayrıca aşağı katmanlarda ataerkil aile özellikleri çok daha fazla ön plana çıkmıştır.

Yorucu iş koşulları, zorlar, ayrıca ekonomik yetersizlikler çiftler arasında cinsel ilişkileri de azaltmakta, en azından zevksiz bir iş haline getirmektedir. Katı kadın erkek ayrımı doğal olarak, erkeğin kadına yaklaşımındaki insancıl yumuşak özellikleri yok etmekte ve cinsel bir doyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Ayrıca alt tabakalarda kadın yalnız ev işlerini gören ve kocasına cinsel doyum sağlamakla görevli bir yaratık durumunda olduğundan kendi özel istemleri ve doyumları genellikle gözönüne alınmaz.

4 — Çocukluk çağındaki zor etmenleri: Sosyo-ekonomik bakımdan alt tabakalarda bulunan çocuklar genellikle hayal ve zekâ gücünü arttırıcı etmen yoksunluğu ve maddesel yoksulluk içinde büyürler. Ayrıca dayak ve cinsel yasaklar, ayıplar gibi çocuğu kısıtlayan etmenler çok fazladır. Çocuğu cezalandırma yöntemleri çok katı ve bol olup genellikle çocuğun yaptığı suçla ilgisizdir. Bunun yanında ödüllendirme yaptırımları da çok yetersizdir. Bilindiği gibi tüm bu uygulamalar ilerde çocuğun ruh sağlığı yönünden olumsuz gelişmesine yol açmaktadır.

Alt gelir gruplarında baba, eşine ve çocuğuna karşı soğuk ve katı olduğundan anne çocuğa aşırı ilgi göstermek zorunda kalmakta ve bu da çocuğu anneye aşırı ve hastalık derecesinde bağımlı kılmaktadır.

5 — Diğer zor etmenler : Düşük gelir gruplarında yaşayan insanlarda kötü konut ve çevre koşulları, köyden kente göç sonucu ortaya çıkan çevreye uyumsuzluk, yaşam beklentilerinin gerçekleşmemesi, okul ve eğitim güçlük ve olanaksızlıkları... onları ilerde ruhsal hastalıklar içine itmektir. Kişi hastalığının ve huzursuzluğunun nedeninin yaşam koşullarına bağlı olduğunu anlayamamakta başarısızlığını kendinde aramakta ve ruhsal hastalık durumu daha da artarak bu kısır döngü giderek hızlanmaktadır.

İş gücü sömürülen bir kapitalist toplumda yaşayan işçi toplum içinde saldırgan bir tutum göstermektedir. Ancak bu sömürülmeye karşı birlikte savaşımın geçerli yol olduğunu öğrenen ve bunun bilincine varan işçideki saldırganlık olumlu bir yöne kanalize olur.

Özetleyecek olursak, alt gelir gruplarında ruhsal hastalık ve bunalımlara yol açan stress (zor) etmenleri diğer tabakalara oranla çok daha siktir.

Ancak batı toplumbilimcileri konuya sınıfsal açıdan bakmadıklarından ya da bakmak istemediklerinden, araştırmalarında burjuva ve işçi sınıfı yerine gelir gruplarını ele almışlardır. Sanki, düşük gelir grubundaki bir işçi fazla para kazanmaya başlarsa sınıfı değişmiş, sorun çözümlenmiş gibi aktarmışlardır. Temelde sorunun iş gücü - emeğin sömürülmesinde yattığı sömüren ve sömürülen sınıfların ruhsal konumlarının birbirinden tamamen farklı olduğu görmezden gelinmiştir.

Marks'ın belirttiği gibi «Proleterya kendine yabancılaşmada kendi hiçliğini hisseder, güçsüzlüğünü ve insanlık dışı bir varlık olduğunu görür... Proleterya aşağılanmasının öfkesi içindedir... Burjuvazi bu kendine yabancılaşmada kendi yetkinliğini, güvenliğini ve kendi öz gücünü bulur.»

Burjuva ruh bilimcilerinin savlarına göre bireyin kişilik yapısı yakın çevresinin etkisiyle erginlik çağına kadar oluşur. Çevre ve özellikle ana-babanın etkisi ile bu kişilik olumlu yani topluma yararlı, ya da olumsuz yani topluma, kendine yararlı olamayan biçimde gelişir. Ve bu kişiliğe artık değişmez gözüyle bakılır. Oysa bireyin kendini ve toplumu değiştirmesi ancak üretimle olan ilişkilerinin farkına varmasıyla gerçekleşebilir. Bu farkına varma olgusu ise bireyin kendisine ve çevresindekilere karşı davranışlarını yani «kişilik»ini değiştirir.

RUH SAĞLIĞININ SAĞLANMASI VE KORUNMASI

İlk kez geçen yüzyılın içinde ve sonlarında; yani akıl hastalarının toplumdan tecriti, bağlanması, dövülmesi ve horlanması gibi us dışı kavramlar, PİNEL ve TUKE tarafından Fransa'da değiştirilerek «akıl sağlığı ve akıl hastalığı» kavramları yerleşmeye başladı. Bu konuda gerçekten «devrim» denilebilecek atılım ise, «toplum ruh sağlığı» (Sosyal psikiyatri)nin gelişmesiyle ortaya çıktı. Daha sonra kapitalizmin oluşma yıllarında sömürülen, şekil değiştirerek proletaryayı; kötü yaşam koşullarında ve sefalet içinde yaşayan bu kesim ise yüksek oranda akıl hastasını ortaya çıkardı. O zaman henüz kapitalizm aşamasına ulaşmamış asiller bunları zorla kapalı tecrit evlerine atıyorlardı.

Ancak kapitalizmin gelişmesiyle, iş gücüne olan gereksinimin artması olgusu ortaya çıktı ve böylece Fransa'da, İngiltere'de bu «delilerin» sağaltım yolları aranmaya başlandı. Sonuçta «Modern akıl sağlığının ilk temelleri atılmış oldu. Burada esas neden kısaca, iş gücünden daha fazla yararlanabilmek» olgusuydu. Akıl hastalıkları gerçek anlamlarını «toplum akıl sağlığı» anlayışı içinde 20. yüzyılın başlarında almıştır.

Toplum ruh sağlığı araştırma ve uygulamalarının gelişimi, tekeli kapitalizmin gelişmesiyle bir paralellik gösterir. Bilimsel teknolojiye devrim aşamasında ise doruğuna varmıştır. Artık gelir dağılımı yönünden kapitalizmin ilk dönemlerindeki ayrıcalıklar, yavaş yavaş azalmaya başlamış ve; biri ellerinde üretim araçlarını bulunduran tekeli kapitalistler; diğeri bu araçlara sahip olmayan sınıf ve katmanlar olmak üzere 2 kesim oluşmuştur. Özellikle akıl hastalıklarının toplumsal olaylar ile yakın bağlantılarının anlaşılmasından sonra zorunlu olarak «toplum akıl sağlığı» girişimlerine tekeli kapitalizm döneminde yoğun biçimde ağırlık verilmiştir.

Freud ve Adler'in kapitalizmin gelişmesiyle başlayan ve ancak küçük burjuvaya uygulanabilen «psikoanaliz» adlı sağaltım yöntemi, gerek amaçtan uzak oluşu ve gerek uzun süre ve masraf gerektirmesi nedeniyle artık günümüzde kullanılmaz hale geldi. Eğer bu yöntem konumuz dışında tutarsak, akıl sağlığı yönünden, ilk geniş çaplı girim ABD'de 1909 yılında kapitalistlerin aralarında oluşturdukları ve finansmanını kendileri sağladıkları bir akıl sağlığı birliği ile başlar. Bu ruh sağlığı akımı çabası, düzeni değişmez sanıp, sandırıp bu düzene uyum sağlaması için, bu düzenin değişmesi gerekliliğini düşünmemesi için girişilen bir insancıl görünümlü çaba idi.

Kore ve II. Dünya savaşlarından sonra, savaş sonu işsizleri ve hastaları giderek artmaya başladı. Bunların hatırı sayılır bir çoğunluğu uzun süreli akıl hastanelerinde yatmak zorunda kaldılar. Bu izlenimler sonucunda hastanın yalnız sağaltım amacı ile hastanede yatması yerine «YOĞUN BAKIM ve REHABİLİTASYON» uygulamalarının gerekliliği düşünüldü ve eski akıl hastalıkları sağaltım yöntemleri giderek terkedildi, yerini koruyucu, çağdaş, ruh sağlığı uygulamalarına bırakmaya başladı. Ancak konuyu iyi kavrayamayan fanatik sağcı Mc Carthy ve yandaşları tarafından TOPLUM ve AKIL SAĞLIĞI uygulamaları «Kremlin tarafından öğütlenen komünizmin bir silahı» olarak değerlendirildi. Ve uzunca bir süre hasır altı edildi. Ancak 1955'ten sonra bu görüş giderek değerini yitirdi.

Batı ruh bilimcilerine göre gerçek bir toplum sağlığının şu temel ilkeleri kapsamalıydı.

- 1 — Uygulama tüm yurt çapında yapılmalıdır.
- 2 — Uygulamada koruyucu akıl sağlığı esas alınmalıdır.
- 3 — Toplumda sosyal eşitlik gerçekleştirilmelidir.

Görüldüğü gibi sosyal psikiatri adı da verilen toplum akıl sağlığının önde gelen temel ilkesi toplumda sosyo-ekonomik eşitliğin sağlanmasıdır.

Kapitalist üretim ilişkileri olan bir ülkede bunun gerçekleşmesi olanaksızdır. Bir yandan ekonomisinin sağlığı açısından savaş ve silahlanmayı körüklemek, diğer yandan toplum akıl sağlığını uygulamaya giriştiğini söylemek birbiriyle ters düşen olgulardır. Nitekim ABD marksistlerinden LUMER «Savaşa ve silahlanmaya karşı savaşım vermek bizim tek görevimiz olmalıdır, ancak bundan sonra insanın ruhsal dengesinden söz edebiliriz» demektedir.

Sonuç olarak da, toplum ruh sağlığı uygulamaları ve girişimleri, o toplumun sosyo-ekonomik konumundan soyutlanan —tüm iyi niyet ve çabalara karşın— kapitalist ekonomi politikasının içindeki çelişkiler, yani sınıfsal yapı özelliklerinin çelişkileri kişiyi ruhsal açıdan sağlıklı kılamaz. Ancak hastalıkların ve sorunların görülme sıklığını bir derece azaltabilir, onun nedenlerini ortadan kaldıramaz.

SAĞALTIM :

Ruh sağlığını tanımlarken sıklıkla «çevreye uyum sağlayabilme» ölçüt olarak kullanılır. Çevreye, o çevrenin koşulları değişmez kesinlikler gibi üstün bir değer ve önlem verilmektedir; çevreye uyumsuzluk bireyin değiştirmek sorumluluğunu taşıdığı kendinden belirmiş kişisel bir özellik bir gibi görünmektedir. Bu tanım genelde doğru olsa da yorum sapmalarına yol açan bir özetlemedir.

Ruh sağlığı sorunları hekimlik açısından üç görev aşamasını çerçeveler; ilk adımda koruyucu görev, sağlığın korunmasını, bozulmamasını, doğumdan öte gerçekleşebilmesini kapsar. Sonra bu önlemlerle önü alınamayan bozuklukların sağaltımı görevi söz konusudur. Son görev çerçevesi, sağaltım süresinde toplumun temel örgüsünden uzak kalmış ve de belki eski sağlığına göre kimi özür ve eksikliklerle yüklü bir başka değişle sakatlığı olanın yeniden toplumsallaşmasını gerçekleştirmeyi amaçlar.

Toplumumuzda bugün uygulanan sağaltım 2 şekildedir; Psikoterapi ve kemoterapi. Psikoterapi; kişiyi içine düştüğü bunaltı kısır döngüsünden bir süre için de olsa uzaklaştırmayı amaçlar. Kemoterapi ise benzer işlemi ilaçlarla yapmaya çalışır.

Fakat bu türden bir sağaltım kişi ruh sağlığı açısından ne derece yararlı olmakta ve ne derecede çözüm getirmektedir? Bu başlı başına bir tartışma konusudur.

Düzen; kişiyi hasta etmekte ve kendisi değişmeye, düzelmeye yanaşmadan hekimden bireyin çalışma gücünü, emek üretimini yeni-

den sağlamlasını beklemektedir. Toplumda ruh sağlığını tehdit eden bozan etmenler süregiderken tek tek kişileri sağaltmağa bireyleri tek tek aydınlatmağa yönelik uğraşlar bir kısır döngü içinde kalmaya yarılmıştır.

Kısaca bugünkü sağaltım bireyci kişinin sorunlarını çözümden uzak, sorunları sadece erteleme ve durduraktan öte gidememektedir.

Bireyin yalnızlığı, bunaltısı, çökkünlüğü ve terk edilmişliğinin temel nedenlerinin içinde bulunduğu «hep banacı» kapitalist üretim ilişkilerinde yattığını kavraması ve anlaması gerekir. Bu çarpık; insanın özüne ters üretim ilişkileri düzelmeden, düzeltilmeden sağlıklı bir ruhsal yapıdan söz edebilmek olanaksızdır.

KAYNAKÇA

- (1) DOBRENKOV, V.I.: Neo-Freudians in Search for «truth». Progress Publishing, Moscow, 1976.
- (2) ENGELS, F.: Doğanın Diyalektiği, Sol Yayınları, 1975.
- (3) GLEIS, I., SEIDEL, R., ABHOLZ, H.: Soziale Psychiatrie. Pischer Verlag, 1973.
- (4) HOLLINGSHEAD, A.B., REDLICH, F.C.: Sosyal Katmanlaşma ve Psikiyatrik Hastalıklar. Toplum ve Hekim. Sayı: 3, 1978, 29.
- (5) OSIPOV, G.: Toplumbilim, Sol Yayınları, 1977.
- (6) ÖZEK, M.: Öğretmenin Ruh Sağlığı. Eğitim Kurumlarında Sağlık. İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü Sağlık Merkezlerine Yardım Derneği Yayınları: 1. Özal Matbaası, 1978.
- (7) TEBER, S.: Davranışlarımızın Kökeni. Sorun Yayınları, 1978.